Personer som har bidratt til å gjøre denne boka mulig

Bakgrunn

Opprinnelsen til dette bokprosjektet er todelt. På den ene siden fantes tanken om en bok om Kambo, i form av en oppdatering av det såkalte Kambo-heftet fra 1989. Denne ideen ble først lansert av Solveig Haug Urdal, forfatteren av dette heftet. På den andre siden eksisterte tanken om en bok om naturområdet Mosseskogen – en bok som skulle skape økt bevissthet om de mange verneverdiene i dette området, og dermed bidra til å beskytte det mot videre utbygging. Dette initiativet ble først lansert av Ernst S. Andersen og Lars Olav Brandsæter.

I 2008 ble så disse to prosjektene slått sammen til ett – en praktbok om både Mosseskogen og områdene rundt – siden samtlige opphavspersoner da innså at det var både fornuftig og nødvendig å forene menneskelige og økonomiske ressurser.

Etter noen innledende debattmøter ble det enighet om at skogen skulle utgjøre hoveddelen av boka, men at boka også skulle inneholde egne kapitler om Verket og Kambo – noe som lett kunne forsvares fordi begge disse områdene har vært av stor betydning for Mosseskogen, og vice versa.

Mye av historien, situasjonen og betydningen til skogen kan ikke forstås fullt ut med mindre man i hvert fall har en *skisse* av historien til Verket og Kambo i hukommelsen. Videre virker det lite sannsynlig at det i overskuelig framtid vil komme en ny mulighet til å presentere disse områdene igjen i bokform. Bokkomiteen er derfor overbevist om at denne samlingen av tre områder i én bok har vært et riktig grep å gjøre.

Slik boka nå er blitt, begynner den derfor ved Mossefossen, Konvensjonsgården og det som før var tomten til Moss Jernverk, som på mange måter er det egentlige sentrum av Moss, i hvert fall historisk sett. Deretter flytter vi oss nordover, på løpet til den gamle Kongeveien, som før var hovedveien fra Moss og nordover, gjennom den historiske verksbebyggelsen, og opp til bydelen Mosseskogen, som er av forholdsvis ny dato.

Etter noen glimt herifra entrer vi naturområdet Mosseskogen, som foruten sitt store biologiske mangfold huser en lang rekke fornminner fra blant annet jernverkstiden. Så, etter en lengre vandring på kryss og tvers av denne skogen kommer vi ned til Kambo, som i dag er i ferd med å bli en av Moss' viktigste bydeler, men som lenge var en bygd preget av de to eldgamle gårdene Nøkkeland og Kambo. Førstnevnte er i dag gått tapt, men mye av Kambo er fortsatt bevart.

Kambo var mosseområdets eneste adelige sætegård – et mektig gods som eide store deler av Mosseskogen, og hadde flere sager ved Mossefossen – før nedgangstidene kom og gården ble en av de mange eiendommene til jernverket.

Vår reise nordover ender i området ved Kulpe og Sjøhagen – like sør for fylkesgrensen, ved Mossesundets lune og idylliske bredder – med den tankevekkende historien om hvordan dette området kunne ha blitt forandret til det ugjenkjennelige av planene om containerhavn som en gang forelå.

I dag ser utviklingen heldigvis ut til å gå i den stikk motsatte retningen – i hvert fall når det gjelder områdene ved sundet. Industri som med fordel kunne ha vært plassert andre steder kan snart komme til å bli avviklet, og helsen til Mossesundet – Moss' egen fjord – som er av slik betydning for både byen, Mosseskogen og Kambo – er i stadig bedring.

Mange lokale beboere har de siste tiårene hevdet at Verket, Mosseskogen og Kambo, og andre områder nord for byen, er blitt neglisjert av lokale og regionale myndigheter, og at disse delene av kommunen har måtte bære urimelig tunge byrder. Med publiseringen av denne boka er forhåpentligvis et stort skritt tatt i retning av det å gi området mellom Mosseelva og fylkesgrensen den oppmerksomheten det fortjener.

At det er et område som inneholder verdier utover rent lokale, og huser noen av fylkets mest severdige friluftsdestinasjoner og kulturminner, kan det i hvert fall ikke være noen tvil om. Nå er informasjonen om disse endelig samlet mellom to stive permer. Vi kan bare håpe at den vil bli sett, verdsatt og brukt, av både private og av skoler og myndigheter, og at den vil bidra til at de mange beslutningstakerne som området avhenger av, gjør mer av det konstruktive og gjennomtenkte, og mindre av det kortsiktige og destruktive.

Bokkomiteen (jeg kan ta portrettbilder av hver enkelt på neste møte)

I 2008 ble det dannet en komité som skulle ha ansvaret for den praktiske framdriften til prosjektet, samt ta veivalgsbeslutninger knyttet til tekstlig og visuelt innhold. Denne komiteen har i snitt møttes om lag annenhver måned siden den ble dannet. Den ble noe utvidet i 2009 og 2010, og består i skrivende stund av følgende personer:

Bjørn Westby (f.)

… og Kambo-gutt.
Har hatt en generell rådgivende rolle, og har bidratt til innsamlingen av penger som la det finansielle grunnlaget for bokprosjektet. Har lobbet hardt for inklusjon av Kambos industrihistorie i boken.

Edmund Schilvold (f. 1979)

Selvstendig næringsdrivende fotograf og forfatter. Har tidligere publisert bøkene *For alltid Jeløy* og *På lengselens gåtefulle vei*. Var i perioden 2004–2008 tilknyttet Moss Dagblad som frilansjournalist. Har fungert dels som rådgiver og dels som redaktør og språkvasker. Har også intervjuet sentrale personer, skrevet deler av noen av kapitlene og fotografert en rekke av bildene. Videre har Schilvold stått for bokens grafiske design, samt klargjøringen for trykk.

Egil Jensen (f.)

Lokalhistoriker som også har store kunnskaper om geologi og landhevning. Har i mange arrangert vandringer for geologi- og historieinteresserte. Er sammen med sine kone Kathleen innehaver av forretningen Steinhaugen i Storgata 15 i Moss sentrum.

Jensen har skrevet kapittelet om landskapshistorie. Har også analysert og tegnet opp nettverket av ferdselsruter gjennom Mosseskogen, og pekt ut sannsynlige bygdeborger eller festningsverker. Har videre gjort en omfattende registrering av jernverksrelaterte fornminner. Utarbeidet i 2008 rapporten *Landskapshistorie og kulturminner – Mosseskogen*, som er grunnlaget for mye av informasjonen i kapittelet om skogen.

Ernst S. Andersen (f.)

Har lekt og vandret i Mosseskogen siden han kunne gå, og er kanskje den i komiteen som kjenner stedene i Mosseskogen best. Har skrevet historien om de dramatiske krigshandlingene i Mosseskogen og i Moss i 1716, og har dermed, takket være banebrytende bruk av nye kilder, gjort mye spennende informasjon om en nesten glemt epoke tilgjengelig for allmennheten. Det er komiteens håp at man vil se relevansen av informasjon som denne for det kommende grunnlovsjubileet og feiringen av Norges selvstendighet.

Andersen har også i flere år kjempet intenst for bedre vern og mot videre utbygging av Mosseskogen. En viktig del av dette arbeidet har vært knyttet til folkemøter, guidede turer og registrering av kulturminner.

Sammen med Lars Olav Brandsæter (se under) har han både titt og ofte vært i frontlinjen, og dermed også i skuddlinjen, i forbindelse med debatten knyttet til Mosseskogens framtid.

I bokkomiteen har Andersen vært en utrettelig talsmann for viktigheten av å gi skogen en sentral plass.

Takket være hans betydelige talent som billedkunstner er boka blitt beriket med en rekke tegninger og illustrasjoner.

Knut W. Eriksen (f.)

Har skrevet om bydelene Verket og Mosseskogen i perioden etter andre verdenskrig. Hans mange barnsminner fra dette området gir leseren et sjeldent innblikk i et miljø som i dag langt på vei er borte – selv om mange av bygningene er bevart.

Lars Olav Brandsæter (f.)

Forsker på Ås, med Kilsbakken i nordre del av Mosseskogen som adresse. Har kun bodd i Moss drøyt ti år, men er likevel blitt en av de viktigste og mest omtalte pådriverne for vern av naturområdet Mosseskogen.

Brandsæter hatt en sentral rolle som pådriver for realiseringen av bokprosjektet, og har med sin erfaring med søknadsskriving bidratt sterkt til at mye av prosjektet er blitt finansiert via pengegaver.

De øvrige medlemmene av komiteen er også enige om at Brandsæter fortjener honnør for å ha fungert som bindeledd mellom de to ”bok-faksjonene” som eksisterte før komiteen ble dannet, og for å ha

hjulpet til å smelte de to sammen med sitt avslappede og diplomatiske vesen.

Per Johnsen (f.)

… Mosseskogen Vel

Solveig Haug Urdal (f.)

Har lenge vært aktiv i lokalmiljøet via blant annet Kambo Vel. Forfattet i 1989 det såkalte Kambo-heftet – *Kambo i fortid, nåtid og framtid*. Er trolig den i bokgruppen som kjenner Kambo-området best, og den eneste som med rette kan beskrives som ”urinnvåner” – Urdals familie har bodd på Kambo i flere generasjoner. Har hatt en viktig rådgivende rolle i forbindelse med de delene av boken som omhandler hennes lokalmiljø. Videre er mye av teksten Urdal skrev til Kambo-heftet tatt med i denne boka, i oppdatert og noe omarbeidet form.

Urdal har også skrevet en del ny tekst til boka – deriblant historien om industrialiseringen av Støkkås-området og kampen mot ny containerhavn for Oslo-regionen ved Kulpe.

Andre viktige bidragsytere og ressurspersoner

Arnulf Johannessen (f.)

Lokalhistoriker, og innehaver av Høyvekta Brukthandel i Fjordveien 13 i Moss. Lokalbok-forfatter og medlem av styret i Moss og Omegn Tenkepark.

Har en familiehistorie som er nært knyttet til jernverket og bydelen Verket. Har skrevet en kortfattet historie om dette unike byområdet, ”det første Moss”, fra dets tilblivelse og fram til 1870-årene, da jernverket ble lagt ned og Peterson tok over.

Biofokus

Skrev i 2008 rapporten … et viktig supplement til Jan Ingar Båtviks rapport om samme tema (se under). Utgjør en viktig del av grunnlaget for kapittelet om Mosseskogens biologiske mangfold.

Frans Arne Stylegar (f.)

Fylkesarkeolog i Vest-Agder fylkeskommune.
Har bidratt til å kvalitetssikre de delene av boken som omhandler fornminner og historie.

Frode Benzten (f.)

Har i likhet med Ernst S. Andersen brukt Mosseskogen som friluftsområde helt siden sine tidligste barndomsår. Har produsert samtlige av kartene i boken – et stort og viktig arbeid som han har ofret mye av sin fritid for å få gjennomført i tide.

Ivar Stav/Østfoldmuseet

Har gitt oss tillatelse til å gjengi, i noe forkortet utgave, historien om bilfabrikken på Kambo, først publisert i heftet Kambo – Norges Detroit. Denne utgivelsen ble forfattet av Ivar Stav og gitt ut av Østfoldmuseet.

Jan Ingar Båtvik (f.)

Biolog og høyskolelektor
Skrev i 2008 rapporten … som utgjør en viktig del av grunnlaget for kapittelet om Mosseskogens biologiske mangfold. Har bidratt til å kvalitetssikre de delene av boken som omhandler artsmangfoldet.

Hallfrid Fure (f.)

… Har tatt flere av fotografiene som er gjengitt i boka.

Rune Aae (f.)

Naturforvalter.

Tor Sørnes (f.)

Forfatter av bøkene … ekspert på forbrytelser og henrettelser i Norge på 17- og 1800-tallet. Har bidratt med verdifull informasjon knyttet til Retterstedet og historien om Brede Nord.

Tor Weidling (f.)

Riksarkivet … Bidro med uvurderlig informasjon om historien til adelsslektene som har eid Kambo gård.

(Erik Andersen, finner av skrape fra steinalderen)

Side- for sideoversikt

Prosjektet har fått økonomiske bidrag fra

DNB NOR ASA

Moss kommune

Moss Ættehistorielag

Kambo Vel

Mosseskogen Vel

…

…